

3. Даниленко Є. Дидактичні можливості коміксів у процесі навчання біології / Є. Даниленко // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2010. — № 6. — С. 101—106.
4. Лях Т. Л. Навчально-методичні матеріали «Твоє життя – твій вибір» / Т. Л. Лях, В. Н. Салюкова // Проект «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад», 2011. — 14 с.
5. Малюємо комікси щодо сталого розвитку : навч.-метод. посіб. [Електронний ресурс] / автори Е. Йорсатер, М. Мелманн, Л. Пшеніцина, І. Семко, І. Тікота ; укр. версія І. Сущенко, О. Пометун. — Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fesd.org.ua%2Fsites%2Fesd.org.ua%2Ffiles%2Fprograms%2Fcomix.pdf&name=comix.pdf&lang=uk&c=57252436eaf5>.
6. Ольшанський Д. В. Дидактичні умови використання коміксів у навчанні іноземних мов молодших школярів : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / Д. В. Ольшанський. — К., 2002. — 18 с.
7. Сонин А. Г. Комикс : психолінгвистический анализ : [монографія] / А. Г. Сонин. — Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 1999. — 111 с.

Пирог Ганна

*кандидат філософських наук,
доцент*

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Психологія особистісного зростання має не тільки індивідуальний вимір, але й соціальний – формування і розвиток людини як особистості відбувається в певних соціальних умовах та відчуває на собі вплив суспільних та політичних процесів. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується трансформацією суспільних цінностей та ідеалів, що призводить до значних змін у взаємовідносинах людини з державою, владою, політикою та переоцінки соціальних та політичних цінностей. У таких умовах політичні орієнтації громадян зазнають серйозних перетворень і потребують уваги науковців, зокрема психологічних досліджень.

Починаючи з праць А. Адорно, Г. Айзенка, Е. Фрома, вивчення політичних орієнтацій почало проводитися в психологічному напрямку. Психологічним основам політичних орієнтацій присвячені праці Д. Істона, Дж. Денніса, В. Васютинського; глибокий психологічний аналіз політичних орієнтацій проводили Г. Ділігенський, Е. Шестопап, М. Головатий, В. Павлов. У сучасній політико-психологічній літературі мають місце дослідження політичних орієнтацій досить широкого спектру – від констатації політичних вподобань виборців до виявлення зв'язку між ними та

різними психологічними структурами, – зокрема, у працях В. Москаленко, П. Фролова, Н. Хазратової та інших.

Сучасні дослідження зазвичай зосереджуються на прикладних аспектах вивчення політичних орієнтацій, не маючи на меті систематизацію та операціоналізацію даного явища. Проте аналіз системи політичних орієнтацій, виокремлення його факторів та структури видається досить актуальним, тому що допоможе операціоналізувати дане явище, при цьому враховуючи його багатоаспектний характер.

У сучасній психології в найбільшій мірі політичні орієнтації були описані Г. Ділігенським, який визначав їх як «уявлення людей про відповідні їх потребам цілі політичної діяльності та прийнятні для них засоби досягнення цих цілей» [1, с.250]. Політичні орієнтації є продуктом соціально-політичних процесів і визначають спрямованість суспільно-політичної поведінки людей. В. Павлов позначає політичну орієнтацію як «ціннісно і мотиваційно детерміновану систему уявлень про цілі політичної діяльності та засоби досягнення цих цілей, визначальну спрямованість політичної поведінки» [2].

Проте видається, що політичні орієнтації не зводяться лише до розуміння людиною цілей і засобів політичної діяльності; до них відносяться всі психічні утворення, які дозволяють особистості орієнтуватися у світі політики та визначати свої політичні позиції та вподобання. Багато авторів вказують у своїх роботах на їх не цілком усвідомлюваний характер, наприклад, за Г. Ділігенським, політичні орієнтації являють собою соціально-психологічне утворення, в якому вербально виражені ідеї та цінності поєднуються з неусвідомленими мотивами [1, с.251].

Г. Ділігенський відзначає, що джерела політичних орієнтацій мають двоякий характер: їх породжує взаємодія власних мотивів та емпіричних знань людей з засвоєними ними ідейно-політичними концепціями [1, с.251]. Орієнтації та концептуальні погляди не розділені якоюсь чіткою гранню, вони взаємопов'язані та частково зливаються один з одним. Усвідомлені системи поглядів, теорії, ідеології мають психологічні джерела та психологічний зміст і, в той же час, виступають в якості чинника формування масових орієнтацій, їх затвердження і поширення в суспільстві. В когнітивному відношенні вони близькі соціальним уявленням і відрізняються від них тим, що крім знань містять ціннісні, афективні і поведінкові установки щодо явищ суспільно-політичного життя.

Політична орієнтація кожної окремої людини визначає вибір її позиції і відповідної лінії поведінки у суспільно-політичному житті. М. Головатий відмічає динамічний характер процесу формування політичної орієнтації особистості – політичні вибори людина робить постійно, змінюючи та коригуючи їх. Крім того, такий вибір може бути

стабільно-еволюційним або дискретним, коли індивід різко змінює його під впливом певних соціально-економічних суспільних умов чи особистих психологічних змін [3, с.268].

Виокремлюють чотири основних підходи до детермінації політичного вибору:

- ситуаційний підхід базується на тому, що будь-яка політична орієнтація є реакцією на конкретну соціальну ситуацію;

- соціологічний підхід спрямований на аналіз взаємозалежності між індивідуальним і груповим політичним вибором відповідно до тих соціально-політичних обставин, ситуації, що склалися в суспільстві, в яких перебувають конкретні соціальні групи або окремі особистості;

- маніпулятивний підхід обґрунтовано тим, що люди нібито роблять відповідний вибір у результаті зовнішнього впливу на них, політичних маніпуляцій. В умовах інтенсивного розвитку й підвищення ролі засобів масової інформації у житті людей маніпулятивний підхід відіграє неабияку роль у політичному виборі та формуванні громадської думки взагалі, особливо у нестабільних суспільствах з недостатньо розвиненими демократичними засадами;

- індивідуально-психологічний підхід ґрунтується на тому, що в основі політичного вибору лежать особистісні психологічні якості, риси. Саме вони (вроджені чи набуті) впливають передусім на вибір людини, на суспільно-політичну позицію особистості загалом. Вперше цю думку висловив Т. Адорно, який висунув ідею "авторитарної особистості". Так, на основі досліджень він дійшов висновку, що авторитарну особистість відрізняють серед інших не лише відповідні соціально-політичні чи етнонаціональні орієнтації та установки, а й характерологічні особистісні риси та якості [3, с.269].

Виділені підходи дозволяють визначити основні чинники політичних орієнтацій:

- зовнішні фактори, до яких відносяться характеристики політичної системи та її складових; особливості життєдіяльності соціальних груп; соціальна, економічна і політична ситуації; вплив засобів масової інформації та особливості комунікації в суспільстві;

- внутрішні фактори – психологічні особливості суб'єкта політичних орієнтацій, серед яких значущими виявляються особливості соціалізації, тип особистості, Я-концепція та самооцінка особистості, когнітивний стиль, а також специфіка мотиваційного блоку – потреби, мотиви, цінності і рівень локус-контролю, установки і система політичних переконань.

На підґрунті висловлених поглядів можна виділити певну структуру політичних орієнтацій:

- Зовнішній, поверхневий рівень має усвідомлений характер, на ньому особистість декларує свою відданість певним політичним силам (партії, лідеру), артикулює свій вибір на виборах в органи

влади. Цей рівень відображає уявлення людини про сучасну політичну систему держави, політичних лідерів, політичні партії та їх програми, і проявляється в акті політичного вибору. Цей рівень є найбільш рухливим, найменш сталим, він утворюється в результаті спільної дії зовнішніх соціально-політичних впливів та наступних рівнів у структурі політичних орієнтацій;

-Середній (серединний) рівень є центральним, ключовим в політичній орієнтації особистості. Він більш стійкий, ніж попередній, в меншій мірі прив'язаний до конкретних політичних персоналій і партій, і саме він визначає їх вибір. Цей рівень сам має складну структуру й включає в себе політичні цінності, знання, оцінки і переконання. Система цінностей індивіда - одна з основних складових процесу формування політичної свідомості та політичної поведінки людини. Вона створюється в ході соціалізації і визначається історією, культурою, національними особливостями суспільства, політичною ситуацією тощо. Знання являють собою засвоєну суб'єктом ззовні або самостійно вироблену ним політичну інформацію. Оцінки - це результат співвіднесення поточної інформації з попередніми результатами розвитку політичної свідомості, збагачені емоційним ставленням у відповідності зі значимістю одержуваної інформації для суб'єкта. Переконання – це стійка, впорядкована система поглядів, яка виступає як світогляд суб'єкта. Формування переконань спирається на знання і оцінки політичної сфери, але вони не переходять у переконання автоматично, а виробляються на основі особистого досвіду людини. Взаємодія ціннісних, когнітивних, афективних і поведінкових складових об'єднується в цілісну систему, що характеризує особистість як суб'єкта соціально-політичного процесу;

-Глибинний рівень складається з соціальних і політичних установок, які відображають мотиваційну сферу особистості та формують її загальне ставлення до суспільно-політичної дійсності. На цьому рівні представлені глибинні, набуті в період первинної соціалізації психічні структури, які є базовими для політичних орієнтацій і залежно від конкретних політичних, соціальних, особистісних обставин можуть стати основою різного політичного вибору. У багатьох випадках вони визначають не вибір позиції, а стиль поведінки в рамках позиції, прийнятої за іншими підставами. Ці глибинні компоненти політичних орієнтацій багато в чому залежать від особистісної структури людини, включеної в політичні відносини. Уявлення про владу опосередковані всім комплексом індивідуально-психологічних рис особистості: людина розглядає політичний світ крізь призму своїх особистісних особливостей, мотивів, потреб і установок.

На основі проведеного аналізу пропонується наступне психологічне визначення **політичної орієнтації** – це система

взаємопов'язаних психологічних утворень різної детермінації і різного рівня усвідомленості, яка дозволяє людині здійснювати свій політичний вибір і політичну поведінку. Таке визначення дозволяє виділяти для аналізу і досліджень, у тому числі емпіричних, різні аспекти політичних орієнтацій – в системі або як окремі складові системи, від вивчення усвідомлюваного особистістю політичного вибору до неусвідомлюваних психічних процесів, що лежать в основі цього вибору, а також фактори, що впливають на формування і розвиток політичних орієнтацій.

Література

1. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. – М.: Новая школа, 1996. – 352 с.
2. Павлов В.Н. Психологическая структура политических ориентаций. / <http://www.dslib.net/psixologia-politiki/psihologicheskaja-struktura-politicheskikh-orientacij.html>
3. Головатий М. Ф. Політична психологія. Навч. посіб. – К.: МАУП, 2001. – 136 с.

Пойта Ірина

*кандидат економічних наук,
старший викладач
кафедри економіки та маркетингу
Житомирського державного
університету ім. Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «CROSS MEDIA» У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Маркетологи і засоби масової інформації все більше усвідомлюють, що зростаючий потік інформації в мережі знижує ефективність їх маркетингової діяльності там. Вони отримують практичне підтвердження того, що необхідність впровадження багатоканального «cross media», інтегрованих маркетингових комунікацій, в яких електронні засоби масової інформації разом з традиційною формою медіа виконують функцію одного послідовного повідомлення. Таке використання різних, але доповнюють один одного каналів зв'язку дозволяє досягти не тільки до конкретної групи споживачів, але і далеко неосвоєних ринкових ніш. За допомогою цієї комбінації підприємство може досягти синергетичного ефекту.

Концепція «cross media» в маркетингу присутня протягом тривалого часу, але тільки зараз набуває все більшого значення. Це пов'язано з тим, що сучасні споживачі користуються одночасно декількома носіями одночасно.